

Svaler og dager

Svale over vann (Kilde: [Wikimedia Commons](#) / sanchezn)

FORSKNING: «Én svale gjør ingen sommer», skrev Aristoteles. Slik er det også med lykken, mente han: Én dag eller en kort stund er ikke nok til å gjøre oss lykkelige. Men hvis én dag ikke er nok, hvor mange dager trenger vi da? En ny doktoravhandling i filosofi forsøker seg på et svar.

Av Hilde Vinje, som forsvarte avhandlingen «The Perfect Length of Life: A Study of Happiness and Time in Aristotle's Ethics» ved Universitetet i Oslo i september 2020

«Én svale gjør ingen sommer», sier et gammelt ordspråk. En av de tidligste forekomstene av ordspråket finner vi hos Aristoteles, som mente at det forholder seg på akkurat samme måte med lykken: én dag eller en kort stund er ikke nok for å bli salig eller lykkelig. Lykke krever tid, og

tilsynelatende må våre liv være av en viss lengde for å bli lykkelige. Doktoravhandlingen min tar opp Aristoteles' betraktninger om tid og lykke, og stiller spørsmålet: Hvis det faktisk er slik at vi må leve lenge for å bli lykkelige, hvor lenge er nok? Hvis én dag ikke holder, hvor mange dager trenger vi da?

I denne lille teksten gir jeg et riss av noen av de viktigste poengene fra avhandlingen.

Å gjøre livet fullstendig

Til å begynne med kan det virke åpenbart at lykke (gammelgresk: *eudaimonia*) tar tid. Aristoteles mente nemlig at lykke krever at vi utvikler visse dygder – som klokskap, mot, og måtehold – og dette er egenskaper det tar lang tid å tilegne seg. For eksempel bemerker han at mens unge mennesker kan ha talent i fag som matematikk og geometri, kan de ikke ha talent i visdom; til det trengs det erfaring og det kan kun oppna's over tid.

Når Aristoteles gjentatte ganger bemerker at lykke tar tid, handler det likevel om noe mer. Ifølge Aristoteles er nemlig dygd alene ikke nok for å sikre lykken; vi trenger også det han omtaler som et «fullstendig liv». Spørsmålet blir dermed: Hva gjør livet fullstendig, og hvorfor tar det så lang tid?

Innen filosofihistorisk forskning er meningene delte. Noen fortolkere mener at livet vårt først blir fullstendig når det er slutt. I så fall kan vi ikke vite om et liv er lykkelig før det er over, og heller ikke med sikkerhet vite om vi selv er lykkelige mens vi lever. Andre forskere mener at livet blir fullstendig før vi dør. Gitt dette svaret, må vi nå et bestemt mål som gjør livet komplett *mens* vi lever det. Men også her er det uenighet om hvilket mål som er det riktige.

Mitt forslag er at det fullstendige livet er knyttet til visse ytre goder – for eksempel vennskap, familie, et velfungerende samfunn, ære og et minimum av velstand. Nærmere bestemt, er forslaget mitt at vi må ha et minimum av disse godene i livet og dessuten klare å bruke dem på riktig måte før livet blir komplett. Det er minst to grunner til at dette tar tid, og for å forstå hvorfor må vi dessuten forstå ulike deler av Aristoteles' etikk.

For det første, krever det tid å tilegne seg enkelte av disse godene. Det klareste eksempelet er vennskap. Å slutte vennskap er ikke noe vi gjør på én dag; det innebærer at vi blir kjent med hverandre og vinner hverandres tillit. Som Aristoteles selv antyder, kan man godt *ønske* å være venn med noen fra første dag man blir kjent, men å virkelig lære noen å kjenne og bygge tillit, er noe vi først klarer når vi tilbringer våre dager med hverandre. Ekte vennskap, i alle fall for Aristoteles, er ikke noe som kommer og går i ulike aldre og livsfaser. Snarere gjelder vennskap to mennesker som forblir med hverandre gjennom større deler av livet.

For det andre, trenger vi også tid til å bruke godene i et liv på en god måte. Den kloke bruken er her avgjørende: dersom vi ikke bruker ressursene våre på en spesifikt dygdig måte, så vil de heller ikke ha noen positiv innvirkning på vår lykke. For eksempel er det kun personen som har dygden som angår penger som vet hvordan velstand brukes på en god måte; og dette, ifølge Aristoteles, er den generøse personen. Sløsing eller gjerrighet, derimot, vil ikke heve kvaliteten på et liv. Poenget mitt er at *hvordan* godene i et liv blir brukt, har innvirkning på om disse godene har en reell verdi for oss. Uten dygd, vil vi ikke kunne bruke ytre goder på en måte som gjør oss lykkeligere.

Men når vet vi egentlig at vi har brukt godene på en god måte, og at livet er komplett? Mitt svar er at dette skjer når vi bruker dem til å utrette det Aristoteles omtaler som «store og edle handlinger». Slike handlinger, ser det ut til, er gjerninger hvor vi helhjertet gir opp noe verdifullt for å gjøre noen andre vel – det vil si, våre venner, familie, eller samfunn. Denne typen gjerninger forutsetter på den ene siden at vi faktisk har andre mennesker å gjøre noe godt for; og på den andre siden, at vi faktisk har noe å gi opp.

Det er altså først når vi bruker våre ressurser til å utrette noe av verdi for andre at livet vårt vil være komplett. Sagt med andre ord, blir livet fullstendig i et fellesskap.

Lykksaligheten

Én grunn til at det er vanskelig å forstå hvor lang tid det tar å oppnå *eudaimonia*, er at Aristoteles

tidvis beskriver lykken som noe som skjer *i* et liv og tidvis antyder at lykken først er sikker når livet er over. Gitt forslaget mitt om at lykken er noe vi oppnår mens vi lever, vil det være naturlig å tenke at avslutningen på et liv ikke har noen avgjørende rolle for om vi klarer å oppnå lykken, slik andre fortolkere hevder. Siste del av avhandlingen min argumenterer derimot for at bildet er mer komplisert enn som så. Nærmere bestemt, forsøker jeg å vise at det i Aristoteles' terminologi er en relevant forskjell mellom å være «lykkelig» (*eudaimôn*) og «lykksalig» (*makarios*).

Som nevnt over, innebærer det å være «lykkelig» at vi gjør livet fullstendig mens vi lever. Å være «lykksalig», derimot, innebærer at vi først oppnår lykken og deretter *forblir lykkelige* livet ut. Det betyr at vi må vite hvordan et liv ender før vi kan vite om det passerer som lykksalig. Uten å kjenne avslutningen på livet, er det for tidlig å si om et menneskeliv kan gis denne merkelappen. Lykke, derimot, er noe vi med sikkerhet kan snakke om før livet er over – selv om det altså tar lang tid.

Tiden det tar

Dette bringer meg tilbake til spørsmålet som ble stilt innledningsvis. For hvor mye tid trenger vi egentlig for å sikre oss den aristoteliske lykken? Hvis én dag ikke er nok, hvor mange dager trenger vi?

Tolkningen min kan ikke reduseres til et numerisk svar. I siste instans vil antall dager eller år det tar å gjøre livet fullstendig være ulikt for hver og en av oss. For noen kan det ta hundre år å bli lykkelige, for andre bare femti. Atter andre vil aldri bli lykkelige, uansett hvor lenge de lever. Hvor mange dager eller år vi trenger, avhenger av om vi møter medgang eller motgang i livet og av hvor mye tid vi behøver for å la vårt potensial komme helt til uttrykk.

Hvis vi ønsker å angi en lengde for hvor kort et lykkelig liv potensielt kan være, finnes det likevel antydninger til svar. Dersom vi skal ta på alvor Aristoteles' bemerkning i *Retorikken* at sinnet blomstrer når vi er 49 år, så virker det rimelig å trekke en grense for den aristoteliske lykken her. Samtidig er det grunn til å ta dette tallet med en god klype salt. Uansett om det er riktig eller ei, er poenget at vi må rekke å nå høyden av livet og blomstre fullt ut som mennesker. Klarer vi det, spiller det imidlertid ikke lenger noen avgjørende rolle nøyaktig hvor mange dager vi lever. Det vesentlige er at vi lever lenge nok til at våre liv får utfolde seg, slik en sommer trenger tid til å vokse

frem for fullt.

Noter